

Cultuur als katalysator voor verandering

Leeuwarden-Fryslân 2018

Het fenomeen Culturele Hoofdstad van Europa werd in 1985 door de toenmalige Griekse cultuurminister (en voormalig actrice) Melina Mercouri in het leven geroepen. Athene, in haar eigen Griekenland, was de eerste. Het idee: breng Europa en de Europeanen dichter bij elkaar. Sindsdien is er een dimensie bij gekomen. De focus ligt de laatste jaren niet meer bij de grote steden, simpelweg omdat die op een gegeven moment allemaal aan de beurt zijn geweest. Amsterdam viel die eer al in 1987 te beurt, Rotterdam in 2001.

Nu zijn het eerder steden in de periferie, vaak in een regio die wel een steuntje in de rug kan gebruiken. Dit jaar is Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa, samen met Valletta op Malta – want tegenwoordig gebeurt het in koppels, die bovendien op zekere vlakken samenwerken.

Leeuwarden opereert niet als eiland. De hele provincie Friesland wordt er nadrukkelijk bij betrokken. Sterker nog: aanvankelijk was heel Friesland kandidaat voor deze titel, tot Brussel ingreep door met de spelregels te zwaaien. De stad moest de voortrekker zijn, en dan mocht de regio best meedoen. Zo ging het in bijvoorbeeld Essen, dat in 2010 ook het Ruhrgebied vertegenwoordigde, en in Aarhus, dat vorig jaar de kar trok mede namens achttien gemeenten in de Deense regio Midden-Jutland. Het project voor dit jaar heet officieel dan ook Leeuwarden-Fryslân 2018 (LF2018).

Met z'n allen

Aangezien Aarhus qua schaal en temperament enigszins vergelijkbaar is met Leeuwarden, is er voor de Friezen veel te halen. Er is dan ook druk verkeer tussen beide steden. Een voorbeeld is de uitwisseling in het project Rethink The Village, dat nadrukkelijk gaat over de dorpen.

'Dat is een van de manieren om de regio erbij te betrekken', zegt Jurjen van der Weg. Hij houdt zich als ambtenaar van de gemeente Leeuwarden bezig met LF2018, en meer specifiek met dit project, waar zes Friese dorpen bij betrokken zijn. In Denemarken waren wel wat inspirerende voorbeelden voorhanden.

In het ene dorp kunnen bewoners met hun zorgpas ook in de bibliotheek terecht als er geen personeel is. 'Dat gaat over vertrouwen', zegt Van der Weg. Het Friese Berlikum gaat met een soortgelijk initiatief aan de slag: 'Daar vonden ze het een eyeopener'. In een ander dorpje, met zo'n 80 inwoners, houden ze eigenhandig een dorps huis annex muziekpodium overeind. Joan Armatrading heeft er al opgetreden. 'Er schuilt veel energie in zulke dorpen. Met z'n allen, met de gemeenschap, krijg je dingen voor elkaar.'

In LF2018-verband zijn er meer initiatieven om de regio erbij te betrekken. Inmiddels heeft de gemeente Leeuwarden, na twee kort op elkaar volgende gemeentelijke herindelingen, ook al zo'n dertig dorpen binnen de grenzen, maar het gaat nadrukkelijk om de hele provincie.

Zo is er het Mienskipsfûns (gemeenschapsfonds), dat een belangrijke rol speelt in de financiering van projecten, juist ook van buiten Leeuwarden. De regio werd nadrukkelijk gestimuleerd om met projecten te komen, en daar zijn verschillende vormen van ondersteuning voor, onder andere een speciale website.

1 plus 1 is 3

Immie Jonkman is programmaleider bij de Stichting Leeuwarden-Fryslân 2018 en houdt zich onder andere bezig met het 'open programma', dat buiten het officiële programma valt, en dan met name het deel buiten Leeuwarden. In die hoedanigheid onderhoudt ze intensief contact met de gemeenten.

'De ene heb je eerder mee dan de andere', zegt ze over de bereidheid van gemeenten om mee te werken.

Openingsceremonie van LF2018 op 27 januari 2018 op het Wilhelminaplein te Leeuwarden. Fotografie: Ruben van Vliet

'En als ze zeggen: we ondersteunen dit initiatief, dan weet je nog niet precies wat je eraan hebt.' Maar als ze meedoen, dan heb je ook wat. De grotere gemeenten Smallingerland en Súdwest-Fryslân zetten zich bijvoorbeeld al in een vroeg stadium in voor de goede zaak. Zo hoeven in de laatste gemeente '2018'-initiatieven geen vergunningskosten te betalen, 'en dat kan aardig wat schelen'. Bijna alle gemeenten hebben nu geld beschikbaar gesteld voor 'mientskipsprojecten' en ze hebben over het algemeen een of meerdere ambtenaren vrijgemaakt voor dit soort zaken.

Bij Culturele Hoofdsteden gaat het nooit uitsluitend om het jaar dat erachter staat. Jonkman zegt zelfs: 'Het gaat niet om 2018, maar om 2030.' Dat zo'n evenement een rol kan spelen bij problematiek als de bevolkingskrimp is wellicht wat te simpel. 'Dat kun je niet een op een stellen', zegt Jurjen van der Weg. 'Maar als mensen vrij zijn om te kiezen waar ze wonen, willen ze wel ergens zitten waar iets te beleven valt. En daaraan levert dit beslist een bijdrage.'

Jonkman: 'Wat wij willen is een beweging creëren. Cultuur kan dienen als een katalysator voor veran-

dering. Je ziet dat festivals innovatie op allerlei terrein aanjagen, dat een LF2018-project als Kening fan'e greide ('Koning van het weiland', over de bedreigde grutto en andere weidevogels, JH) de strijd voor het behoud van biodiversiteit op de agenda zet. Elders gaan bewoners een bosje opknappen dat er nu wat lullig bij ligt en op Schiermonnikoog trekt iedereen die met cultuur bezig is nu samen op. Het klinkt misschien stom, maar hier is 1 plus 1 echt 3. Met Culturele Hoofdstad hebben we een flinke stap gezet. En nu verder! •